

Södertörns högskola
Konstvetenskap

Edsvik Konsthall och drömmen om Sveriges kulturella hjärta

Per-Arne Hansson

C-uppsats
Höstterminen 2009
Handledare: Charlotte Bydler

Innehåll

Inledning	Syfte och problemformulering	1
	Metod	1
	Forskningsläge	2
	Material	3
	Stallbacken, en vacker plats med förutsättningar för kultur	4
	Utställningsperioden 1996-2004	12
	Konsthallen i en omprövningens tid	14
	Utställningsperioden 2 april 2005 —	17
	Konsthallen på konstens fält	18
	Maria Fridhs habitus och kapital	19
	Ricardo Donosos habitus och kapital	20
	Edsviks strider på konstfältet	22
	Jämförelse av Donosos och Fridhs positioner	25
	Slutsatser	26
	Sammanfattning	27
	Källor, litteratur och bild	28

EDSVIK KONSTHALL OCH DRÖMMEN OM SVERIGES KULTURELLA HJÄRTA

Med inriktning på samtidskonst, öppnade Edsvik konsthall i Sollentuna 1996. Efter en tid av motsättningar om konsthallens inriktning, svikande publik och ett dåligt ekonomiskt resultat så stänger Sollentuna kommun konsthallen 2003. Nästan i två år står de stora utställningslokalerna på den vackra Stallbacken intill Edsbergs Slott helt tomma. Men i april 2005 öppnar Edsvik Konsthall igen. Nu med en ny konstnärlig ledare och ett mer entreprenörskivet förhållningssätt. Publiken strömmar till och de lokala politikerna är nöjda. Vad hände egentligen innan konsthallen öppnade och fram till idag?

Syfte och problemformulering

Jag vill beskriva hur turerna kring en konsthall i en stockholmsförort har sett ut under ett 25-års period. Studien har gjorts i termer av kulturpolitiska diskurser och begrepp avseende sociala fält. Hur väljer man ny konsthallschef? Vad får det för betydelse vem man väljer? Jag har undersökt hur samspelet ser ut mellan olika aktörer kring en konsthall. Vilka fältkonflikter har utspelats på scenen? Jag är också intresserad av vilka förmågor som krävs för att driva en konsthall.

Metod/tillvägagångssätt

Här beskriver jag vilka metoder och tillvägagångssätt jag har använt mig av i studien.

Bourdieu's *Les règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*, på svenska *Konstens regler*¹ har bildat skola för analys och beskrivning av hur ett kulturellt fält fungerar. I mitt arbete kommer jag att använda de begrepp och metoder som utvecklats av Bourdieu och hans lärjungar. I Donald Broady's "Inledning: en verktygslåda för studier av fält", i *Kulturens fält* beskrivs användning av s.k. prosopografisk metod "för insamling av en mängd upplysningar om ett stort antal människor som är verksamma inom fältet, i syfte att kartlägga dess position och hierarkier".² Det visade sig att en sådan studie förutsätter ett stort och komplett undersökningsmaterial vilket bl.a. av tidsmässiga skäl inte kan användas i min mer begränsade studie om Edsvik Konsthall.

Deborah Ericson har i sin avhandling *In the Stockholm Art World* beskrivit en intervjumetod för att undersöka en del av konstfältet.³ Deborah Ericson, som socialantropolog, jämför sitt eget arbetssätt med hur hon uppfattat att konsthistoriker arbetar. Hon menar att även om vissa

¹ Pierre Bourdieu, *Konstens regler*, Stockholm, 2000.

² Donald Broady, *Inledning: en verktygslåda för studier av fält*, Göteborg, 1998.

³ Deborah Ericson, *In the Stockholm Art World*, Stockholm, 1998.

konsthistoriker tar upp sociala frågeställningar så är det ändå den det producerade konstverket och analysen av detta som står i centrum. Hon arbetade inte empiriskt och kvantitativt utan kvalitativt. Ericssons metod förefaller vara en lämplig metod i min studie. I min studie använder jag kvalitativa data i form av intervjuer, egna och från tidningsartiklar, rapporter, kommunala dokument mm som underlag. Min metod är att använda Bourdieus teori och begrepp samt till viss del Deborah Ericsons metod att närma mig en del konstvärlden. Jag har i mitt yrkesliv arbetat med kvalitets- och organisationsutveckling som konsult inom näringslivet (Astra, Ericsson, Volvo, SSAB, Statoil, Länsförsäkringar, SAAB Technology m.fl.). Kvalitetsbegrepp och förbättringsarbete är väsentliga element i detta. I denna studie tar jag dock inte upp frågor om kvalitetsbegreppet vad gäller konst. Min bakgrund i ledarskap och organisationsanalys kan också vara till nytta.

Forskningsläget

Det forskningsfält jag undersökt är dels forskning om konsthallar i Sverige och då har jag utgått från databassökningar om uppsatser, avhandlingar, böcker och utredningar. Jag har studerat undersökningsmetodik vad gäller kulturella fält och fördjupat mig i Bourdieus texter på svenska samt metodbeskrivningar och tillämpningar av fältteori Sverige. Deborah Ericsons mer antropologiska studie av *The Stockholm Art World* har inspirerat. Karin Englund har i sin C-uppsats *Eldsjälar, svartfötter och byråkrater, en undersökning av konflikten kring Tensta konsthall* beskrivit om vad som hände i ett mycket uppmärksammat konstbråk och hur olika aktörer främst ledning, styrelse och kritiker agerat.⁴ Lena Fläder beskrev sin B-uppsats *Edsviks konsthall, utställningsstrategier i förort* hur situationen var på Edsvik Konsthall, då Stefie Goudaki var konsthallschef.⁵ Katja Lindqvist har i sin artikel *Public Governance of arts organisations in Sweden: strategic implications* visat hur förändringar i det politiska styret och administrativa system påverkar Edsvik Konsthall under åren innan stängningen.⁶ Åsa Örtengrens C-uppsats *Konsten att prestera och mäta prestationer i konsthallar* undersökte hur konsthallarna kan mäta sina prestationer. Besökssiffror är viktiga för politikerna eftersom en lokal förankring krävs för att ge konsthallen existensberättigande. Positiva recensioner ger en kvalitetsstämpel på konsthallen.⁷ En konstnärs värdeökning och introduktionen av nya konstnärskap är bra mått på positionen i en konstkontext, men som inte

---

⁴ Karin Englund, *Eldsjälar, svartfötter och byråkrater, en undersökning av konflikten kring Tensta konsthall*, Flemingsberg, 2007.

⁵ Lena Fläder, *Edsviks konsthall, utställningsstrategier i förort*, B-uppsats, Stockholm, 2003.

⁶ Katja Lindqvist, "Public Governance of arts organizations in Sweden. Strategic implications", *International Journal of Cultural Policy*, vol 13, no 3, 2007.

⁷ Åsa Örtengren, *Konsten att prestera och mäta prestationer i konsthallar*, Lund, 2009.

har någon funktion för politikerna. Antalet guidningar och antalet utställningar är mått på det kreativa arbetet i verksamheten. Tvetydiga mål gör det svårt att mäta. Konsthallens uppgift att också kommunicera vad samtidskonst är kan också vara svårt att mäta. Cecilia Holm och Maria Linden har i sin uppsats *Culture Management* bl.a. visat vilka kompetenskrav som alltmer blivit viktiga för konstnärliga ledare.⁸

Jenny Johannisson vid *Centrum för kulturpolitisk forskning*, Högskolan i Borås och Göteborg har i sin avhandling *Det lokala möter världen, kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg* analyserat förändringar i Göteborgs kulturpolitik under 1990-talet. Johannisson gjorde studien främst i termer av diskurser (regeluppsättningar) och kulturbegrepp. Hon menar att man kan se en huvuddistinktion mellan ett estetiskt respektive ett antropologiskt kulturbegrepp i svensk och västerländsk kulturpolitik. Johannisson har visat att eftersom både kvalitetsdiskursen och välfärdsdiskursen finns med i politiska styrdokument i Göteborgs kommun så skapade det vaghet kring vad man vill åstadkomma. Jag har undersökt om så har varit fallet även i Sollentuna kommun. Det antropologiska diskursen eller välfärdsdiskursen har slagit igenom i svenska kulturpolitiska styrdokument, på alla politiska nivåer, alltsedan det blev gångbart på 1960-1970-talet.⁹ Johannisson menar att det estetiska kvalitetsvärderande, universalistiska kulturbegreppet ligger till grund för det sektororienterade kulturbegrepp som kommer att utgöra grundbulten i kulturpolitik i moderna västerländska demokratier.¹⁰ **diskurs**, i vetenskapliga sammanhang en helhet av sammanhängande uttryck, utsagor och begrepp, t.ex. den moraliska, den vetenskapliga eller den religiösa diskursen, eller formen hos en sådan helhet.¹¹

Presentation av materialet

I min studie av Edsvik har jag studerat skeendet mellan 1986 och 2010. Jag har studerat dokumentation om Edsvik i kommunarkivet, studerat tidningsmaterial, konferensmaterial och gjort kompletterande intervjuer med de inblandade i återöppnandet av konsthallen 2005. Någon analys av utställningarna eller konstnärerna som varit engagerade har jag inte gjort.

---

⁸ Holm Cecilia, Linden Maria, *Culture Management*, Flemingsberg, 2005.

⁹ Johannisson, 2006, sid 47

¹⁰ Johannisson, 2006, sid 47

¹¹ <http://www.ne.se>

STALLBACKEN, EN VACKER PLATS MED FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR KULTUR

Edsviks konsthall är beläget på *Stallbacken* på en höjd intill Edsbergs Slott med en fantastisk utsikt över Edsviken. Byggnaderna består av stall och ladugårdsbyggnader som hörde till Edsbergs slott. Slottet och Stallbacken ägs av kommunen sedan 70-talet. Stallbacken har blivit något av slagfält för kulturen i Sollentuna. Och i frontlinjen för kulturen har varit *Stallbackens vänner* tidigare benämnd *Stallbackens bygdeförening*. Och i spetsen för vännerna har Wilhelm von Essen länge funnits.

På Stallbacken finns geografiska, ekonomiska, sociala och politiska förutsättningar för kultur. Jag avser att här beskriva händelseförloppet från 1986, då tankarna på ett konstcenter på Stallbacken började ta form och fram till 2010. För att klargöra händelseförloppet använder jag Bourdieus begreppsapparat och kulturdiskursbegreppet. Jag introducerar nedan kulturdiskursbegreppet utifrån Johannisons forskning.¹²

Kvalitetsdiskursen utgår från det *estetiska kulturbegreppet* med rötter i den tyska romantiken i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. I kvalitetsdiskursen är professionellt konstnärligt utövande i centrum. Diskursen är uppbyggd kring berättigandet av det professionella utövandet av konst och tanken på att spridningen av god konst bidrar till befolkningens andliga utveckling. Vidare att god konst är konst av hög kvalitet och att den besitter ett egenvärde. Det är ett kulturbegrepp som innefattar en hierarkisk uppdelning eller exkluderande karaktär och särskiljande syn på vad som är bra konst. Publiken ska utbildas i god konst. Detta kulturbegrepp ger även plats för en konstnärlig berättigandegemenskap som kan sägas innebärande att man skiljer konstnärer från amatörer.¹³

Välfärdsdiskursen utgår från ett *antropologiskt kulturbegrepp*, där kultur utöver professionellt utövande av konstarterna även omfattar kulturella uttrycksformer som skapas på amatörbasis och i människors vardagsvärldar. ”tyngdpunkten flyttas från ett konstnärligt berättigandegemenskapen till den kulturpolitiska.”¹⁴ Detta för att uppnå *frigörelse*. Eget skapande är en beståndsdel. Den innebär att kommunen sätter livsmiljö och målgrupper i centrum. Välfärdsdiskursen blomnade upp i svenska välfärdens 60-tal, har sedan funnits med hela tiden men fått en renässans på 1990-talet.

---

¹² Johannison, 2006

¹³ Johannison, 2006

¹⁴ Johannisson, 2006, sid 212

Alliansdiskursen, menar Johannisson, har vuxit fram ur den antropologiska. Men det är inte med en politiskt-administrativ regleringen som individen tillgodoser sina kulturella behov, utan genom offentliga och marknadsbaserade aktörer, professionella utövare, övriga kulturproducenter samt kulturförmedlare samverkar i flexibla och föränderliga nätverk. För att uppnå det bästa-vilket inom den kommunala organisationen tenderar i enlighet med New Public Management (NPM) identifieras med den mest kostnadseffektiva – resultaten måste därför olika aktörer ingå allianser förankrade i olika berättigandegemenskaper. Dessa allianser knyts nära den konkreta geografiska plats där allianserna utspelar sig.¹⁵

Nu något om aktörerna på Stallbacken och de kulturdiskurser de står för.

Stallbackens vänner

Stallbackens vänner bildades 1986 med syfte att få till stånd en bygdegård i Sollentuna. Man lyckades och disponerar därefter *Duvslaget* på Stallbacken som föreningsgård. Föreningen syfte är att: ”Vi vill att Edsbergs slott, slottsparken och Stallbacken med sitt vackra och centrala läge blir en naturlig plats i Sollentuna dit man söker sig för att berika sin fritid. Här skall finnas möjligheter att medverka i kulturyttringar av olika slag samt att ständigt kunna förnya och utveckla området med nya verksamheter.”¹⁶ Stallbackens vänner står för en *antropologisk välfärdsdiskurs*. Begreppet förklaras under rubriken Sollentuna kommun.

Konstnärgruppen Edsvik, med ambition att själv driva konsthall

Konstnärgruppen Edsvik bildas 1985 av en grupp konstnärer bosatta i Sollentuna. De flesta i gruppen var skulptörer utbildade vid Konstfack och Kungliga Konsthögskolan i Stockholm. I maj 1994 lämnade gruppen, till Sollentuna kommun, en idéskiss och projektbeskrivning till *Konsthall Stallbacken*. ”den samtida konsten med begrepp som performance, installationer och konceptkonst ter sig svårbegripliga för många. Det är därför en stor och viktig uppgift att ge en bredare publik möjlighet till en bättre förståelse av samtiden som den kommer till uttryck i dessa konstnärliga former. Ambitionen är att skapa en mötesplats för kulturarbetare, näringsliv och allmänhet både inom och utom kommunen.”¹⁷ Man klagör att man förfogar över stor kompetens då det gäller att förverkliga och driva de ovan skisserade riktlinjerna för utställningsverksamheten.¹⁸

---

¹⁵ Johannisson, 2006

¹⁶ Nya Stallbladet, nr 1/05, februari, Sollentuna 2005

¹⁷ Förslag från Konstnärgruppen Edsvik, Sollentuna, 940621.

¹⁸ Förslag från Konstnärgruppen Edsvik, Sollentuna, 940621.

Gruppen företrädde *kvalitetsdiskursen* med sin betoning på konst producerad av professionella konstnärer, publik som ska lära sig att förstå konsten och man betonar starkt inriktningen på samtidskonst.¹⁹ Man företrädde sig själva som konstproducenter på ett framgångsrikt sätt och kom att medverka i arbetsgrupper och i konsthallens styrelse. Orden ”monumentalkonst” och ”skulpturpark” förekommer ofta i konsthallsförslagen. Annika Heed, gruppens ordförande, ställde själv ut vid fem olika tillfällen mellan 1996 och 2002. Gruppens syn på Stallbackens användning stämde till stora delar överens med Maria Fridhs uppfattning. Kanske beroende på att hennes far var högskoleutbildad skulptör. Fridh, vid den här tiden tjänsteman vid Sollentunas kulturförvaltning och kom, som vi ska se, att bli en viktig aktör på Stallbacken.

Konstnärsgruppen Edsviks vision om skulpturpark vid Stallbacken blev inte verklighet. Men gruppen är aktuell 2010 då Sollentuna eventuellt bygger om ett område med en ”urban skulpturpark som är tänkt att bli en stockholmsattraktion med konst som landmärke”²⁰

Konstkritiker och lokalpress

Konstkritiker i riksmidia är aktörer som kan ge konsthallen en position och därmed ge kommunen ett anseende. I fallet Edsvik företräder konstkritikerna den kulturpolitiska *estetiska kvalitetsdiskursen*. Men vilka företräder de egentligen? Kanske sig själva och sin professionalitet? Vem tjänar ekonomiskt och får nytta av det dom företräder? Lokalpressen har däremot en lokal intressekoppling och står ofta för en *välfärdsdiskurs* till stöd för lokalbefolkningen.

Sollentuna kommun

Sollentuna ligger strax norr Stockholm. Kommunen har haft borgerligt majoritetsstyre sedan i mitten på 70-talet. Edsviks konsthall ligger i Sollentuna så därför är det relevant att undersöka kulturpolitiken i kommunen. Sollentuna kommunledning, har som vi ska se, använt olika kulturpolitiska diskurser i sitt språkbruk. Kommunen som äger konsthallen, ger de avgörande driftsbidragen och trots ”armlängds avstånd” har man bestämt diskursen. De som sitter på pengarna blir de som i praktiken bestämmer vilken konst som ska visas trots att de sällan har konstnärlig utbildning och ofta inte ens teoretisk kunskap om konst. Konsten blir

---

¹⁹ Johannisson, 2006.

²⁰ Regionplane och trafikkontoret, *Socialt kapital i regional utvecklingsplanering*, rapport14:2008 www.rtk.sll.se/Publikationer/Underlag-till-RUFS-2010/ Stockholm, 2008

beställarstyrd istället för styrd av konstnärerna.²¹ Synen på lokal förankring och hur man ser på konstens uppgifter i en förort skapade konstbråket kring Tensta konsthall 2003-2004. Också där hade konstkritikernas förväntningar och besökssiffror stor inverkan.²²

Kommunledningen i Sollentuna startar med en kvalitetsdiskurs under utredningstiden 1986-95 och de första utställningsåren 1996-2001 men närmar sig välfärdsdiskursen då man uttrycker krav på bredare aktiviteter för skola och större lokal publik. När kommunen anlidade Ricardo Donoso som konsthallschef 2004 tycks kommunledningen ha accepterat en välfärdsdiskurs. Men genom Donosos entreprenörskap och nätverksbyggande landar kulturpolitiken i en alliansdiskurs. Valet av diskurs tycks styras av att politikerna ser kulturen som medel att uppnå andra mål och inte direkta kulturella mål. Jag ska visa hur det ter sig i verkligheten. Projekthuset AB, ett konsultföretag som kommunen engagerade, kom att bli en viktig aktör på konstfältet.

Projekthuset AB med idén om Sollentuna som Sveriges kulturella hjärta

En ny idrottsanläggning behövdes i Sollentuna och kommunen bjöd i juni 1986 in tre konsultbolag till en ”idétävling om Sollentunavallens fortsatta verksamhetsinriktning”.²³ I sista meningen i inbjudan står ”Angränsande resurser i form av Edsviken, Slottet, bad- och sporthall liksom Sollentunas läge i regionen bör beaktas”. Projekthuset AB lämnade ett förslag som även innefattade Stallbacken:

Dessa historiska intressanta byggnader med det omkringliggande grönområdet skall bilda kommunens och **Sveriges kulturella hjärta**. Stallbacken skall utvecklas till en svensk motsvarighet till det danska Louisiana. Utställningar som bl.a. Matisse, Nordiskt Ljus och Manet har visat vilket enormt konstintresse det finns att ta tillvara. Med rätt museichef som letar upp och tar tag och skapar de intressanta projekten kan Sollentuna bli ett av Sveriges mest spännande kulturcentra. Intresset att sats på denna typen av museum är från både företagarehåll och privata konstägare mycket stort.²⁴

Projektet, som kom att benämnas, *EDZ WIJK* drevs nu av kommunen, byggbolag och finansierare och kom omfatta inre delen av Edsviken med idrottsanläggningar, bostads- och kontorshus, park, Edsbergs Slott och Stallbacken.²⁵ På samma sätt som vid Louisiana skulle en terrasserad konstupställningsbyggnad ligga ner mot vattnet. Avsikten tycks ha varit att kopiera Louisianas framgångsrika koncept men att ge lite lokal touch med hjälp av

²¹ Englund, 2004, sid 25, ref till Mikael Richter, ”Konstnären på egna villkor”, *Expositioner*, 2000, s 55-56

²² Englund, 2004.

²³ Erik Barkman, *Bekräftelse om inbjudan till ”idétävling om Sollentunavallens fortsatta verksamhetsinriktning”*, Sollentuna, 860923

²⁴ Projekthuset AB, *Rapport*, Sollentuna, 1987

²⁵ L_E Melldahl, *EDZ WIJK-nytt centrum för sport och kultur*, Byggindustrin 20.89, Stockholm, 1989

Sollentunas skulptörer. Prioriteringsordningen för kulturaktiviteterna blev: ”Ge Sollentuna en profil, bygga på ett behov, Vara kvalitativt oantastliga, Vara en direkt möjlighet för eller utgöra en stimulans för det lokala kulturlivet i Sollentuna, Medge möjligheter till ett intressant samarbete med näringslivet.”²⁶

Trots diverse politiska turer så fortsatte projektet. Kommunalrådet Gun Blomberg (m) tillträdde 1987 och kom att vara kvar till 1998. Hon formulerar i sin framtidsvision av Stallbacken som ”Museet är framgångsrikt. Det är ofta långa köer för att komma in. De fasta samlingarna med svensk 1900-talskonst är populära liksom de vandringsutställningar som hittills visats med moderna konst. Museet är en stor tillgång för den estetiska linjen på gymnasiet”.²⁷ Kulturchefen Gunnel Odenstam beskrev hur hon drev fram att projektet även skulle utökas med en kulturdelen och tillsammans med konsulten Gunilla Axsäter intensivt arbetat med planerna på ett Sollentunas Louisiana. Gunnel Odenstam, med bibliotekariebakgrund, hade också engagerat Maria Fridh till projektet som kultursekreterare. En kulturgrupp bildades och en expertgrupp med Pontus Hultén, Folke Edwards, Olle Granath, M-L de Geer Bergenstråhle, Peter Cornell planerades att knytas till konstcentret. Ingela Lind, senare på Dagens Nyheter, engagerades som konsult till kulturprojektet. Kvalitetsdiskursen hade nu manifesterats med kända personer från Kultursverige.

Den påkostade EDZ-WIIK-broschyren råde dock inte på fastighetskrisen i början av 90-talet och den efterföljande lågkonjunkturen. Men drömmen om ett Louisiana i Sollentuna levde kvar, konjunkturen återhämtade sig och skatteinkomsterna till kommunen började åter öka. I det följande beskrivs hur Maria Fridh framgångsrikt driver kulturdelen av projektet vidare till att konsthallen öppnar i mars 1996. Alla aktörer som tidigare varit med i projektet gavs tillfälle att även tycka till om kvalitetsdiskursinriktningen.

Maria Fridhs förslag ”Konst - och kulturcentrum vid Edsbergs slott”²⁸.

Sollentuna kommun väljer samtidskonstrikning genom att i juni 1994 ge Maria Fridh uppdraget att formulera en verksamhetsidé och verksamhetsplan för ett konstcentrum. Hon ska också skissa på Sollentunas satsning på konstcentret då Stockholm skulle bli kulturhuvudstad 1998. I uppdraget angavs att Fridhs förslag skulle stämmas av med förslaget från konstnärgruppen Edsvik. Fridhs förslag presenterades i oktober 1994 med bilder på

²⁶ *Prioriteringsordning för kulturverksamheten i EDZ-WIIK projektet*, bilaga 4, Sollentuna, 1989

²⁷ Lillemor Wiberg, *Dokumentation av projektet EDZ WIIK*, Sollentuna, augusti 1989

²⁸ Maria Fridh, *Konst- och kulturcentrum vid Edsbergs slott, utredning beställd av Sollentuna kommun*, Sollentuna, 941019

postmoderna konstverk som performance, videoinstallation och skulpturer av minimalistisk karaktär. Man kan inte missförstått vad slags konst Maria Fridh ansåg skulle passa på Edsvik:

Det understryks att ett Konst - och kulturcentrum endast kan bli konkurrensdugligt gentemot publik, konstnärer och sponsorer om man håller hög och djärv konstnärlig profil. Under denna förutsättning har dock Sollentuna idag möjlighet att rycka åt sig en stor del av konstpublikens och medias intresse, då ett idémässigt vakuum vad gäller ny konst uppstått i Stockholmsregionen sedan 80-talet. En låg profil skulle visserligen kunna tillgodose vissa lokala önskemål. Men då står Edsviks konst- och kulturcentrum utan de intäkter från bl.a. sponsring och höga besöksiffror som skulle bidra till att driva verksamheten.²⁹

Maria Fridhs verksamhetsidé: ”en kultursatsning som bygger på möten mellan olika konstformer och verksamheter, vars innehåll är mötet mellan människor i fest och vardag. Det ska finnas plats för det folkliga och det kompromisslöst nyskapande. Det är fel att här se en konflikt.” Men detta kom att bli en källa för konflikter under de kommande åren då publiken inte lät sig förföras så lätt som politikerna. För *Kulturåret-1998* beskriver Maria Fridh:

En vacker försommardag 1998 kan ett sällskap kulturartister ta sig per cykel eller per båt ända inne från Stockholm förbi Haga och Ulriksdals slott till Edsbergs slott.... På sin vandring upp mot Stallbacken passerar sällskapet slottet. Ut från slottet strömmar tonerna från ett arbete som bedrivs därinne under ledning av en av Europas främsta nu levande kompositörer.... I Stallbacken pågår en vandringsutställning med måleri... I Stallet arbetar några konstnärer och entusiaster från Edsbergs Konstcentrums Vänner tillsammans med en barngrupp ... I Ladan, repeterar några dansare... På vägen tillbaka genom parken passerar de Duvslaget. Där förbereder medlemmar i Stallbackens vänner och Folkdansgillet morgondagens logdans på ladugårdsloftet. Utanför slottet möter de en grupp konferensdeltagare från ett Sollentunaföretag, som just denna vecka hyrt in sig i slottets konferensanläggning... Senare på kvällen kommer en musikalisk och litterär soaré att ges på slottet efter mönster från Maria Silfverstolpes salong. Framemot kvällen är det dags för vårt sällskap att ta båten tillbaka till Stockholm.³⁰

²⁹ Maria Fridh, *Konst- och kulturcentrum vid Edsbergs slott*, utredning beställd av Sollentuna kommun, 941019

³⁰ Maria Fridh, *Konst- och kulturcentrum vid Edsbergs slott*, utredning beställd av Sollentuna kommun, 941019

Bild 1: *Utsikt över Edsviken*, målning av Johan Christoffer Boklund, 1865. Foto: Holger Ellaard

Beskrivningen ger mig associationer till det ljuva livet i Versailles på 1700-talet. De alltmer förslummade kvarteren nere vid Malmvägen som under kommande år fick stor uppmärksamhet även utanför Sollentuna, känns här avlägsna. Men Sollentunas politiker måste väl veta och vad tänkte de? Blev de förförda av möjligheten till att få en internationell arena av toppklass på Stallbacken, ett eget *Louisiana*? Kulturpolitikens kvalitetsdiskurs är helt vägledande i Fridhs förslag.

En *marknadsundersökning* kunde ha gett svar på om det fanns behov av ett *Louisiana* vid Edsbergs slott men i kommunarkivet kan jag ej finna att man försökt ta reda på sollentunabornas intresse för samtidskonst. Det som finns kommenterat är att sollentunaborna önskar en scen på Stallbacken. Och den har ännu inte kommit på plats.

Kommunstyrelsens beslut om konstcentrum och *Intagandet av platsen i mars 1996*

Med Maria Fridhs förslag, en *verksamhetsplan* och en *marknadsplan*³¹, där man anger att ”förebilden är Louisiana i Danmark, som också ligger utanför stan - huvudstaden – och som har sin totala unika miljöupplevelse.” så fattar kommunstyrelsen beslut att utveckla ett konst- och kulturcentrum på Stallbacken.³² Det förutsattes intäkter i form av sponsring, entreavgifter mm för att verksamheten skulle nå avsedd kvalitet och omfattning. I Fridhs rapport nämndes att ca 25 % skulle täckas av sponsring. Detta var ett mycket hög ambition. ”Målet är att nå ca

³¹ Erik Barkman, *Marknadsplan för Edsviks Konst och Kultur*, Sollentuna, 960226

³² Dnr 95.2708 KFN 549 Sammanträdesprotokoll Kultur och fritidsnämnden, Sollentuna, 960307

10 000 besökare till verksamhetsår 1 och 20 000 verksamhetsår 2. Man ska också placera konsthallen bland de 10 främsta i landet ur kvalitet, anseende och intresse vad gäller modern och samtida konst”.³³

Maria Fridh fick uppdraget som konsthallschef. Föreningen Edsviks Konst och Kultur bildades med styrelserepresentanter från Sollentuna kommun, Konstnärsgruppen Edsvik samt från Musikhögskolan. M-L de Geer Bergenstråhle ingick i styrelsen. ”Uppdraget var att skapa en profilskapande verksamhet för Sollentuna. För att lyckas med det måste man hitta ett särskilt område, och samtidskonsten är just ett sådant.”³⁴ säger Maria Fridh 2001.

Hur sannolikt var det att Sollentuna kommun och Maria Fridh skulle lyckas med det ambitiösa Louisiana-projektet? Kanske blev vagheten i inriktningen, liksom i Göteborg³⁵, också ett problem i Sollentuna: ”Övergripande verksamhetsidé: en kultursatsning som bygger på möten mellan olika konstformer och verksamheter, vars innehåll är mötet mellan människor i fest och vardag. Det ska finnas plats för det folkliga och det kompromisslöst nyskapande. Det är fel att här se en konflikt”.³⁶ Men det blev konflikter, och även om Maria Fridh inte var ovan med konflikter hade hon kanske hoppats att klara detta.³⁷ I verksamhetsidén: ”möten mellan människor i fest och vardag” och ”plats för det folkliga” kan man tolka in något av en välfärdsdiskurs och inte bara en kvalitetsdiskurs. Men Maria Fridh stod tydligt för en kvalitetsdiskurs.

Vid ett seminarium 2004 förklarade Maria Fridh: ”Det krävs visionära politiker för att våga satsa på samtidskonst i en så Stockholmsnära kommun som Sollentuna. Kommunalrådet Gun Blomberg var införstådd med att samtidskonst inte älskas av alla när hon drev fram beslutet i kommunalfullmäktige 1995 om att etablera en konsthall för samtidskonst. Enligt Maria Fridh var målet för etableringen inte att få mesta möjliga publik utan en kvalitativ verksamhet som kunde uppmärksammas lokalt, regionalt och nationellt. Sollentuna ville framstå som en kommun med siktet inställt på framtiden, en kommun som erbjuder sina innevånare ett varierat utbud av service, fritid och kultur. Edsviks Konst och kultur skulle bidra med att

³³ Tjänsteutlåtande KSK 220-1995, Sollentuna Kommunstyrelsekontoret, Sollentuna, 951106

³⁴ Petter Bengtsson, ”Följ med till Edsvik”, *Botema 4-2001*, 2001

³⁵ Johannisson, 2006

³⁶ Maria Fridh, *Konst- och kulturcentrum vid Edsbergs slott*, utredning beställd av Sollentuna kommun, 941019

³⁷ Rebecka Tarschys, ”När korna flyttar ut flyttar konsten in”, *Dagens Nyheter*, 960927

profilera Sollentuna kommun som en kommun i framkant. I uppdraget var att fånga och gestalta nuet.”³⁸

Mer än 10 år efter förslaget om Stallbacken som ”Sveriges kulturella hjärta” så öppnade Edsviks konsthall 1996. Här beskrivs vad som händer fram till 2003.

UTSTÄLLNINGSPERIODEN 1996 - 2003

Jessica Kempe:

Det är balansen mellan lusten att öppna sig för platsens mystik och behovet att formulera en civilisationskritik som gör utställningen spännande. På vägen hit fanns en farhåga att den kanske inte förmådde motsvara Edsviksprojektets ambition att bli en spelplats för möten mellan konstformer, för experiment och diskussioner. Nu når man långt utöver förväntningarna. Framför allt är det Sollentunakonstnärerna själva som står för överraskningarna. Många av dem har i flera år kämpat för att få medel att rycka upp slottet ur sin törnrosasömn.³⁹

Med *På tröskeln-96*, en skulpturutställning med konstnärer från Edsviksgruppen så öppnade konsthallen. Den värtaliga presentationen talar om ”en plats för form experiment, diskussioner, produktioner, utställningar och annan programverksamhet”⁴⁰. På Rebecka Tarschys fråga om ”Vill ni kanske bli Stockholms Louisiana?” Så svarar Maria Fridh på DN’s kultursida ”Det är ingenting vi säger högt”.⁴¹ Dagens Nyheter Kultur var flitigt på besök på Edsvik och ger positiva omdömen liksom Milou Allerholm, Expressen, i mars 1997.⁴² År 2000 var Edsvik väl etablerad på samtidskonstfältet. Charlotte Bydler skrev i en konstrecension: ”Jag uppskattar Edsviks specialitet, detta att ge sin publik doser av en mycket internationell konstscen som man bara annars möter i kataloger från världens biennaler.”⁴³ Konstkritikerna representerar här den estetiska kvalitetsdiskursen.

Stiftelsen framtidens kultur stod också för den estetiska diskursen och representerar i sina utredningar institutionerna och de professionella kulturproducenterna. Från *Stiftelsen framtidens kultur*, där Maria Fridh varit engagerad som projektledare, erhöll Edsviks Konst och kultur 1 miljon kr i bidrag 1997 och ytterligare 1 miljon kr 2000. Edsviks omsättning var

³⁸ Maria Fridh, *Offside/Inside*, Baltic Art Center, seminarium, Visby, 2004
www.balticartcenter.com/docs/sve/symposium/fridh.pdf

³⁹ Jessica Kempe, ”Förpuppning och minnen- möten mellan konstformer vid Edsviken”, *Dagens Nyheter*, 961005

⁴⁰ Tarschys, 1996

⁴¹ Tarschys, 1996

⁴² Milou Allerholm, ”Lysande, inte strålande”, *Expressen*, 970304

⁴³ Charlotte Bydler, ”Ande och buskis”, *Aftonbladet*, 000906

under de första fem åren mellan 3 och 4,5 miljoner kr per år. Kommunens bidrag var hyresfritt plus 1,7 miljon/år. Man hade, enligt Maria Fridh, 10000 betalande besökare per år och kanske ytterligare 10000-15000 icke betalande besökare.⁴⁴

Ekonomiska problem. Maria Fridh och övrig personal sägs upp till årsskiftet 2001/2002

Kommunen skulle, 2001, få underskott på ca 55 miljoner kr och oppositionen talade om dåligt styre inför 2002 som skulle var valår. Förutom årligt bidrag till Edsvik på 1,5 miljoner kr tvingades kommunen skjuta till 700 000 kr och därmed tog tålamodet med Maria Fridh slut.⁴⁵ *Sollentunajournalen*: ”Kris på Edsvik. Sollentuna kommun vill förändra verksamheten vid Stallbacken och Edsviks konsthall. Utställningarna har under de senaste fem år av verksamheten pågått visat samtidskonst av hög klass vilket lockat hit många utsocknes konstintresserade men sollentunaborna själva har däremot inte visat så stort intresse. Problemet är att för få sollentunabor besöker Edsvik, det är ändå vi som betalar den största delen av verksamheten, säger kommunstyrelsens ordförande Torbjörn Rosdahl.”⁴⁶ Nu gällde det för kommunledningen att förklara att man inte gjort något fel hittills. Rosdahl ville ha en konstinstitution med hög profil men med något annorlunda koncept. Tanken var att ha samtidskonst men med mer pedagogiskt innehåll utan att det skulle kosta mer. Kommunen var på väg mot en välfärdsdiskurs men ändå ”med hög profil”.

Maria Fridh har gjort ett fantastiskt jobb och placerat Edsvik på konstkartan med framstående samtida konst, säger Karl-Erik Eriksson, kommunens representant i Edsviks styrelse. Problemet är vi inte lyckats få förankring i kommunen. Politikerna vill inte ge mer pengar om vi inte hittar ett något annorlunda koncept. Men vi utgår från att Edsvik finns kvar som en konstinstitution med hög profil, Sollentuna kommun står för lokalerna och drygt 40 procent av pengarna. I flera år har diskussionen pågått mellan kommunledning och Edsvik om verksamhetens inriktning. Maria Fridh ser ingen motsättning mellan en hög kvalitativ utställningsverksamhet och en mer publik programverksamhet. Men till att göra mer av allting räcker inte pengarna, anser hon.

- Kanske gör de rätt, jag kanske inte är förmögen att göra det de vill ha. Eller så vet de inte vad de vill ha, säger Maria Fridh.⁴⁷

Maria Fridh lämnade en institution som fått högt anseende för sina samtidskonstutställningar men fått för liten publik och hade för svag lokal förankring. Nästa konsthallschef tog över

⁴⁴ Maria Fridh, ”Förnyelse inom kulturlivet”, www.sjohus.se

⁴⁵ Sara Djurberg, ”Konsthall öppnar på nytt”, *Mitti i Sollentuna*, 040914

⁴⁶ Peter Holstad, ”Kris på Edsvik”, *Sollentuna Journalen på webben*, nr 8 2001,

<http://www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2001/nr8-01/journalen8-01.htm>

⁴⁷ Jenny Leonardz, ”Chef och personal på Edsviks konsthall sägs upp”, *Svenska Dagbladet*, 020111

inriktningen men ska dessutom locka mer publik, vilket inte kom att fungera.

Ett försök med ny konsthallschef på Edsvik 2002

Med ny konsthallschef hoppades man få fler besökare och en lokal förankring. Kulturvetaren Stefie Goudaki, som tidigare arbetet med undervisning i konsthistoria och med marknadsföring av konst, blev chef. ”Här ska finnas något intressant för alla åldrar. Edsvik kommer att bli en levande mötesplats för konst och kultur”, säger Stefie Goudaki. --- Inte heller tror hon att amatörers blomsterakvareller står i motsättning till kvalitetsutställningar med avancerad samtida konst/.../Samtida konst handlar ju om möten, inte om vad som är bra eller dåligt.”⁴⁸ Vid en annan intervju: ”Konsthallen håller bestämt fast vid sin inriktning och Stefie Goudaki har inga planer på att visa något annat än samtida konst.”⁴⁹ Stefie Goudaki försökte bredda upp verksamheten med både inriktning på kvalitetsdiskurs och välfärdsdiskurs. Men publiken svek ändå och konsthallen stängs ännu en gång.

KONSTHALLEN I EN OMPRÖVNINGENS TID

Kommunen fick ta över och lade konsthallen i malpåse hösten 2003.⁵⁰ DN: ”Politikerna var kritiska mot att besökarna var för få. Förhoppningen om att finna en ny publik med lokala konstnärer kunde inte infrias.”⁵¹

Bild 2: Sällskapet Fenix har möte på Edsvik, 2004

Fotograf: okänd,. Källa: Stallbackens Vänner

⁴⁸ Leonardz, 2003

⁴⁹ Fläder, 2003

⁵⁰ Sara Djurberg, ”Konsthall öppnar på nytt”, *Mitti Sollentuna*, 040914

⁵¹ Ann Persson, Jonas Lindqvist, ”Det blåser snåla vindar i Tensta”, DN Kultur, 031115

Stallbackens Vänner hade under lång tid tagit på sig rollen att arbeta för kulturell verksamhet på Stallbacken agerade i denna situation. Ur Vännerna bildades *Sällskapet Fenix* ”*Fenix-nätverk för utopiska och intellektuella samtal*”.⁵² Fenix tog i april 2004 kontakt med Ricardo Donoso för att ta del av hans erfarenhet att driva konsthall i en stockholmsförort. Donoso tillfrågades om han själv kan göra något för att öppna Edsviks Konsthall igen. Donoso hade då drivit Väsby Konsthall och Väsby Konstskola i 8 år. Han upplevde stödet från Väsby kommun svagt trots att han återkommande givit kommunen goodwill för konsthallen. Donoso överlämnade, till Sällskapet Fenix, ett komplett förslag till utställningsprogram för Edsvik konsthall för hela år 2005. ”De flesta utställningar i det här programmet är publikvänliga. /.../ En av utställningarna är ämnad lokala konstnärer /.../ hela konceptet måste förankras i kommunen. – inspirationskälla för eleverna.”⁵³ Han föreslog en helgutställning *Friendship* under hösten 2004. Sällskapet Fenix betalade lokalhyran i förskott med egna pengar (15 000 kr). Vid fullmäktigemötet i Sollentuna kommun den 6 september 2004 läggs vernissagekort ut. Britta Kennedy, medlem i Stallbackens vänner, och Sällskapet Fenix samt också tidigare ledamot i kommunalfullmäktige för Vänsterpartiet menar att till dess fanns: ”inget politiskt agerande annat än misstänksamhet”.⁵⁴ Stallbackens vänner och Fenix med passion för kulturella möten och ”här ska finnas möjligheter till att medverka i kulturyttringar av olika slag”⁵⁵ stod för en välfärdsdiskurs. Vilket man varit ensamma om bland aktörerna till dess kommunledningen ändrar inriktning 2004.

Nya aktörer visar vägen med framgångsrik helgutställning vid Edsvik i september 2004

Konsthallsportarna öppnades den 17 september med utställningen *Friendship*. Som konstnärlig ledare angavs Ricardo Donoso och bakom stod *Sällskapet Fenix*.⁵⁶ Utställningen blev en stor publik framgång och visade på en alternativ diskurs för Stallbacken. Donoso: ”Det här skulle kunna bli norrorts Louisiana, men vi behöver locka hit vanliga människor. Väsby konsthall visar traditionell konst av hög kvalitet och då kommer folk.”⁵⁷ *Mitti i Sollentuna* beskrev den publikt framgångsrika utställningen på ett mittuppslag. Anders Skarin, ordförande i Väsby konsthalls vänner, förklarade: ”det koncept som Väsby konsthall drivs efter är folkligt, demokratiskt och skolande i konstintresse och det är bara med en bred bas som en exklusiv spets kan kommunicera, utan att tappa kontakten. Väsby konsthalls vänner

⁵² Wilhelm von Essen, *Om Sällskapet Fenix*, Sollentuna, odaterat blad

⁵³ Ricardo Donoso, *Utställnings-kulturprogram för Edsviks konsthall 200*, Upplands Väsby 040603

⁵⁴ Britta Kennedy, vid samtal med författaren, 040226

⁵⁵ Stallbackens Vänners medlemsblad, Sollentuna, 2005

⁵⁶ Wilhelm von Essen, *Pressmeddelande från Fenix*, Sollentuna, 040819

⁵⁷ Sara Djurberg, ”Konsthall öppnar på nytt”, *Mitti Sollentuna*, 040914

har arbetat målmedvetet för att få Väsbyborna att se och uppleva kvalitetskonst och vi känner oss trygga och förvissade om att det som växer underifrån har en alldeles särskild mening och långsiktig trygghet. Vi önskar Sollentunaborna lycka till med att få en konsthall att känna stolthet över.”⁵⁸ Donoso och Väsby konsthall stod för en tydlig välfärdsdiskurs. Sollentuna blev 2004 tvunget att få ekonomin i balans och prioritera barnomsorg, skola och äldreomsorg samt ett mångkulturellt samhälle. En ny kulturdiskurs kunde skönjas i Sollentuna: ”Edsbergs slott och Stallbacken ska vara ett kulturellt centrum för sollentunaborna.”⁵⁹

Som jag visat valdes samtidskonst som ett medel att skapa ge Sollentuna en profil. Men med svaga besöksiffror blev kommunledningen tvingad att tänka om. Risk fanns att Stallbacken som kulturmötesplats skulle gå förlorad. Aktören Stallbackens Vänner träder in på scenen och visar med stöd av befolkningen att det finns ett stort lokalt konstintresse i Sollentuna.

Kommunledningen utreder Stallbacken än en gång

Samtidigt med att *Sällskapet Fenix* agerade hade kommunen engagerat konsultbolaget *Temaplan* att ”analysera Stallbackens alternativa utvecklingsmöjligheter och förutsättningarna för dessa.”⁶⁰ Av Temaplans uppdrag framgår att kommunledningen hade omprövat inriktningen med den kulturella verksamheten på Stallbacken. ”Kommunnyttan skall vara tydlig, verksamheten skall bära sina egna kostnader och en kulturellt inriktad verksamhet ska det vara.”

Drömmen om *Sveriges kulturella hjärta* och ett eget Louisiana fanns ej längre kvar.

Moderaterna argumenterar för ett kulturcentrum med mat, dryck, handel och trädgård.” En allt större del av den disponibla inkomsten läggs på upplevelsebaserad konsumtion.”⁶¹

Stallbackens Vänner uppvaktade kommunen.⁶² I februari 2005 tog Kommunledningen bollen och kontrakt skrevs med Ricardo Donoso. Anna von Essen, ordförande i Kultur och fritidsnämnden och dessutom dotter till Wilhelm von Essen, berättade att man då inte hade något reellt alternativ till Ricardo Donoso.⁶³ Lennart Gabrielsson (fp) meddelade att man var överens om att låta Ricardo Donoso få driva konsthallen och man hoppades att det skulle bli fullt med aktiviteter som lockade besökare. ”Ricardo Donoso vet vad det innebär att leda

⁵⁸ Anders Skarin, *Tyck till, Mitt i Sollentuna*, 041005

⁵⁹ *Politisk plattform 2002-2006*, Sollentuna,030909 reviderat 040510
www.sollentuna.se/lokalt/organisation/polplatt.htm

⁶⁰ *Utveckling av Stallbacken*, Temaplan AB, oktober 2004, OH-rapport sid 4

⁶¹ *Idéer om Stallbackens utveckling*, www.moderaterna.net/sollentuna/ 050301

⁶² Wilhelm von Essen, *Stallbacken, förslag*, Sollentuna, 040606

⁶³ Anna von Essen, i samtal med författaren, Sollentuna, 050520

konstverksamhet. Han har framgångsrikt drivit Väsby konsthall sedan starten 1995 och han är även ledare för konsthallen i Infra City i Upplands Väsby.⁶⁴

UTSTÄLLNINGSPERIODEN FRÅN 2 APRIL 2005--

Konsthallen återinvigdes 2 april 2005 med utställningen *Corpus* med sex av Mexicos nu levande konstnärer som visar måleri, videokonst och objekt. Samt utställning med grafik och akvareller av nobelpristagaren Günter Grass med motiv från H C Andersens värld. Dessutom visades verk av en romsk fotograf. Det var en bred utställning med samtidskonst, internationella inslag och med några kända namn.

Under de första 4 månaderna efter nyöppnandet skrev DN ingenting om Edsvik konsthall. SvD skrev någon liten notis, medan de lokala Mitti i Sollentuna och Sollentuna Journalen fylls av positiva artiklar. Tystnaden från DN fortsätter länge.⁶⁵ En genomgång jag gjort i Presstext visar att DN tycks bojkotta Edsvik konsthall. DN har kort notis december 2005 om julsalongen, sedan en större recension 2008 om Lena Lerviks utställning. En notis om *Terracotta Vomen 2000*. En kritisk recension av Jessica Kempe augusti 2008 riktar sig mot Donosos hängning av konstverken.⁶⁶ Som vi ska se senare blir konstkritikerna aktiva vid det stora konstbråket vid utställningen *Figurationer* med fyra artiklar under juli-september 2009 där DN's konstkritiker kraftfullt går in i debatten.

SvD har fler artiklar om Edsvik bl.a. vid Rouaultutställningen 2005⁶⁷ och i juni 2008 vid en utställning 2008 om samtidsmåleri med 26 konstnärer bl.a. Lena Cronqvist, Hans Wigert, Erland Cullberg, Max Book, Ernst Billgren.

Under 2007 hade Edsvik 32000 besökare. Konsthallen kostade då kommunen 2,28 Mkr. Varav 600 kkr är bidrag till Donosos bolag medan övrigt är lokalkostnader. Ett publikrekord noterades då 10000 personer under julhelgen 2007 såg utställningen *Lena Lervik*

---

⁶⁴ Peter Holstad, "Nyinvigning av Edsviks konsthall", Sollentuna Journalen på webben, nr 1:2005, <http://www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2005/nr1-05/nyinvigning.htm>

⁶⁵ Ricardo Donoso, i samtal med författaren, Sollentuna, 050520

⁶⁶ Jessica Kempe, "Samtidigt i Edsberg, sida vid sida dränker tavlorna varandra", *Dagens Nyheter*, 080823

⁶⁷ Eva Ström, "Rouault fick färgerna att glöda", *Svenska Dagbladet*, 050409

Retrospektivt. 2008 drar Edsvik mycket publik med en stor utställning med Lars Lerin. 2009 beräknas Edsvik nå 50 000 besökare.⁶⁸

KONSTHALLEN PÅ KONSTENS FÄLT

Konsthall, vanligtvis byggnad eller mer omfattande lokalitet för större konstutställningar, ingick oftast i de stora världsutställningarna fr.o.m. 1870-talet. Permanenta konsthallar började byggas kring sekelskiftet av utställningsorganisationer som sezessionerna. Sveriges första konsthall, Liljevalchs konsthall i Stockholm, invigdes 1916. Fr.o.m. 1950-talet har många större svenska städer fått egen konsthall.⁶⁹

En konsthall är en permanent lokal för att ställa ut konst för allmänheten. Men en konsthalls uppdrag kan vara mycket olika. Från en ytterlighet Tensta konsthall 2004 då Jelena Rundqvist berättar att ”man har inga krav på höga publiksiffror....” till en andra ytterligheten där publiksiffror är viktigast.⁷⁰

Konstens fält befolkas av konstnärer, kritiker, konstvetare, gallerister, konsthallschefer, mecenater med flera. Institutioner som konstmuseer, gallerier, konsttidsskrifter, konstskolor, kultursidor, konstvetenskapliga institutioner, akademier och stipendienämnder finns med. Det striden gäller på fältet är definitionen om vad som är värdefull konst och auktoriteten att uttala sig om vad som är konstnärliga värden.⁷¹ Den konstnärliga ledaren blir ofta symbolen för den position man vill ha på det konstfältet och också symbolen för den diskurs man valt för konsthallen. Detta skapar också strider p.g.a. inriktning och enskilda utställningar.

Kompetenskraven för den konstnärlige ledaren har förändrats beroende på hur samhället valt att driva konsthallar. Patricia Dewey, Derrick Chong m.fl. ”menar att det under de senaste åren skett en nedgång av de traditionella yrkena inom kulturinstitutionerna och istället behov av *art managers* med hög professionalitet och förmåga till rörlighet/anpassning. I resonemanget kring vad som betraktas som viktiga förmågor hos kulturella ledare tas även upp flexibilitet, innovation och förändringsförmåga samt enligt organisationsteoretikern Gareth Morgan fantasi, vilket i dennes mening ”Uppmuntrar en till att bli en skicklig tolkare av faktiska situationer”⁷². Lena Adelsohn Liljeroth har som kulturminister argumenterat för utbildning i entreprenörskap för konstnärer och andra inom den kulturella sektorn.

⁶⁸ Ricardo Donoso, i samtal med författaren, Sollentuna, 091211

⁶⁹ <http://www.ne.se>

⁷⁰ Jelena Rundqvist, i samtal med författaren, 040610

⁷¹ Donald Broady, Inledning: en verktygslåda för studier av fält, PDF-versionen ur *Kulturens fält* (red. D Broady) 1998 Göteborg

⁷² Holm, Linden, 2005, sid 6-22

Jag ska i det följande beskriva Maria Fridhs och Ricardo Donosos i termer av kapital, habitus, nätverk och entreprenörskap. Jag väljer att inte ta upp Steffi Goudaki dels för att hon var verksamhetsledare endast kort tid samt att hon till stor del valde att följa Fridhs inriktning.

MARIA FRIDHS BAKGRUND, HABITUS, KAPITAL

Maria Fridh föddes 1948 och växte upp i en konstnärsfamilj där är den framgångsrike bildkonstnären och skulptören Torsten Fridh född 1914.⁷³ Torsten Fridh arbetade mest med offentlig utsmyckning och är representerad i många svenska kommuner. Skulpturerna är lokalt mycket omtyckta. Folke Edwards säger om Torsten Fridh: ” Och för en socialist i den generationen var klasskillnaden väsentlig. Det var folket som gällde och inte den exklusiva överklassen.” och ”Själv tror jag att han som konstnär i hög grad är en produkt av det socialdemokratiska genombrottet i svensk politik på 1930-talet. D.v.s. att folkets värderingar var viktigare för honom än den exklusiva konstelitens.” Kanske i linje med kvalitetsdiskursens ambition, att bilda folket, väljer Maria Fridh samtidskonst för Edsvik. En inriktning som dock blir för svår för folket.

Maria Fridh var under 80-90 talet med i projektet EDZ-WIIK men också engagerad som teaterregissör och pjäsförfattare.⁷⁴ 1994 utnämndes Maria Fridh till projektledare vid *Stiftelsen för Framtidens kultur* och arbetade där bl.a. med projektet *Förnyelse av kulturinstitutioner* och som projektledare för *Förnyelse är möjligt*. Texten som baserades på seminarier med personal från kulturinstitutioner upplever jag som en enda lång klagovisa på alla aktörer (politiker, personal, besökare m.fl.) som inte stödjer institutionernas konstnärliga ledare.

Fridh har ansett att hon har en plats på båda sidor genom att vara både utredare och institutionsanställd. Något som varit en styrka i arbetet eftersom hon har kunskap i hur det är att jobba inom institutioner och det därför kan ses som mer accepterat att starta en diskussion där kulturinstitutionernas arbete ifrågasätts.⁷⁵ Maria Fridh har alltså en stor bredd genom att ha arbetat som konstnärlig ledare, debattör, seminarieledare, utredare, frilansregissör och

⁷³ YlwaKarlström, ”Finaste statyn i Gävle”, *Arbetsbladet*, Gävle, 080619

⁷⁴ Maria Fridh, *Strindbergiana*. - Stockholm : Strindbergssällskapet, 1985-. - ISSN 0282-8006. ; 1994 (9), s. 120- [132]

⁷⁵ Maria Fridh & Hoogland, Rikard, ”Förnyelse är möjligt. En slutrapport från Stiftelsen framtidens kulturs programområde Förnyelse av kulturinstitutioner”, Stockholm, 2000

institutionsmänniska. Efter Edsvik var Fridh utställningschef på Statens Maritima Museer och medverkande i museets förnyelseprocess.⁷⁶

Fridh utredde nyligen nytt bidragssystem för ateljéstödet till Stockholms Stad.

Fridhs sociala kapital bygger på hennes skicklighet och nätverk inom kulturbyråkratin och genom hennes anseende inom konstvärlden efter att ha drivit konstprojektet Edsvik.

I en rapport från Framtidens Kultur skriver Maria Fridh:

Man kan välja att köpa in amatörkultur av kostnadsskäl, men även beroende av personlig smak. Man väljer då en konst som inte är så problematisk, som man tror är lätt identifierbar av den tänkta publiken. Många känner sig vilna när konsten söker nya uttryck och letar sig tillbaks till gamla trygga värden och skönhetsideal som snarare reproduceras inom amatörkulturen än inom den professionella kulturen. Professionellt konstnärligt skapande innebär ofta ett risktagande, ett risktagande som sällan finns inom amatörkulturen.⁷⁷

Fridh har en rätt föraktfull syn på amatörkonstnärer och ett idealiserande av professionellt skapande.

RICARDO DONOSOS HABITUS OCH KAPITAL

Ricardo Donoso föddes i södra Chile 1953. Fadern var yrkesmilitär och modern hemmafru. I faderns yrke ingick att göra ritningar för broar och byggnader. Fadern intresserade honom för konsten. Ricardo Donoso kom att studera på konstinstitutionen vid *Universidad de Santiago de Chile*. Donoso tycker att han hade bra lärare och studerade olika konstnärliga discipliner. Den sydamerikanska traditionen med muralmålningar och politisk konst med socialrealistiska motiv intresserade honom särskilt. Ricardo Donoso blev vid 14 års ålder politiskt engagerad. Han berättar att han såg de stora klassklyftorna, orättvisorna och att det sociala arvet har så stor betydelse för människors möjligheter. Vid USA` förvarsminister Mc Namaras besök i Chile 1972 var han med vid sammandrabbningar med polisen, han greps och blev satt i fängelse. 1973 blev han utvisad från landet utan några tillhörigheter. Han tog sig till Rumänien där han bodde i fyra år och studerade vid konstskolor. Från Rumänien blev han utvisad p.g.a. illegal politisk verksamhet och kom utan tillhörigheter till Sverige 1978. Han startade med ABF en konstskola i en källarlokal i Upplands Väsby, men fick 1995 kontrakt på

---

⁷⁶ Dan Backman, "Maritim samtidskonst Sjöhistoriskas nya bog", Svenska Dagbladet, 030622

⁷⁷ Maria Fridh och Richard Hogland, "Förnyelse är möjligt", Framtidens Kultur 2000

en egen lokal som blev Väsby Konsthall och Väsby konstskola. Två gånger har Donoso fått Stockholms läns kulturstipendium, samt stipendier från Lions, Broderskapsrörelsen, ABF, Upplands Väsby kommun. 2001 erhöll han Dynamostipendiet.⁷⁸

Ricardo Donoso:

Jag väljer gärna de klassiska teknikerna och verk av dokumentär karaktär. --- vill vara med att bygga broar för kommunikation som gör att de som inte är så vana att se konst också kan upptäcka den.--Jag vill ge upplevelser både för den konstnärligt kunnige tittare och för den normale betraktaren.⁷⁹

Människor har börjat tröttna på installationer. En del av dem är roliga, men många säger ingenting, menar han. Och Ricardo Donoso, om någon, borde veta vad folk vill ha. Sedan han tillträdde på sin post för tre år sedan har den tidigare omtvistade konsthallen i Sollentuna blivit en publikmagnet. Receptet är ingenting han hymlar med: Traditionell konst och populistiska evenemang lockar besökare och bekostar satsningar på det mer avantgardistiska.⁸⁰

De flesta konsthallar i kranskommunerna har lagt ner verksamheten. Här i Edsvik kollapsade den för att man mest hade konceptuell konst som bara lockade crème de la crème. Jag tycker inte att någon ska äga rätten till sanningen, utan tror att människor själva har förmågan att bedöma vad som är bra och dåligt.⁸¹

Donoso ifrågasatte här konstkritikernas starka ställning i den institutionella konsteorin.

Donoso har ofta och stolt hänvisat till de frivilliga krafternas insatser som förutsättning för att konsthallarna har lyckats.⁸² Med Donoso i Edsvik arbetar en grupp medarbetare (konstlärare, utställningstekniker, administrativ personal, kökspersonal) som varit med på Väsby konstskola, Väsby konsthall och Konsthallen Infra City . Även modeller och lärare på konstkurser har uttryckt att man har stort förtroende för Donoso.⁸³ Han har givit uppdrag, hållit vad han lovat och arvoden har betalats i tid. Som entreprenör, ledare och nätverksbyggare har Donoso arbetat effektivt men också med stor egen arbetsinsats.

Socialt kapital

När Liljevalchs ville förnya vårsalongen 2007 bjöd man in Donoso och Iaspisdirektören Maria Lind att leda varsin jury för att få två skilda intresseområden inom konsten

⁷⁸ Ricardo Donoso, i samtal med författaren, 050520

⁷⁹ Lars G. Lindström, *Stallbladet nr1-2007*

⁸⁰ Adam Svanell, ”Måleriet tar plats”, *Svenska Dagbladet*, SvD, 080617, http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_1376523.svd

⁸¹ Svanell Adam, 2008

⁸² Charlotta Haglund, *Vi i Väsby nr 2*, 2005

⁸³ Modeller och konstlärare i samtal med författaren, oktober 2009

representerade. Lind, är känd för sitt intresse för film och video, för konstteoretiska diskussioner som ofta ställt invanda begrepp på sin spets. ”Donoso, också han med ett omfattande internationellt kontaktnät, men med en bredare konst- och kultursyn, och som årligen genomför ett femtontal utställningar. ”Donoso, chef för bland annat Edsvik konsthall, leder den ”folkligare” gruppen medan Direktören för Iaspis, Maria Lind, skall tillsammans med de sina i gengäld stå för ”spetskompetensen”.⁸⁴ Donoso ses som en entreprenör inom konstfältet med förmåga att verkligen realisera idéer. Han får därför förtroende hos samtida konstnärer och konsthallschefer. Hans syn på samtidskonst ifrågasätts dock starkt av konstkritikerna.

Bland konstnärer Donoso lanserat finns Linn Fernström 2001 och Kristina Jonsson 2002. Flera svenska konstnärer har introducerats i andra länder. T.ex. Lars Lerin med i Mexico.⁸⁵

Under rubriken *Entreprenör tar över konsthall* intervjuas Bengt Tornvall som en kort tid drivit *Vintervikens Konsthall* och nu lämnar över till Ricardo Donoso som vill göra huset till sommarens mötesplats. ”Han har visat att han kan skapa en kulturinstitution som *entreprenör* utan de stora bidragen, och få det att gå runt, säger Tornvall.⁸⁶

Vad Fridhs och Donosos olika förmåga och inställning fått för konsekvenser på det konstnärliga fältet ska jag nu redogöra för.

EDSVIKS STRIDER PÅ KONSTFÄLTET

Maria Fridh fick, som jag tidigare visat, stöd av konstkritikerna på stockholmstidningarna genom sina nationella och internationella samtidskonstutställningar. Hennes strider blev med kommunledningen när ”publiken svek” och budgeten inte höll. Striden kom främst att gälla konsthallens inriktning.

Men Maria Fridh drog ibland också på sig sollentunabornas kritiks: ”Döda i bårhusen, svart kvinna som slås ihjäl av lynchmobb, tidelag med hästar, grisar och får: ”Det här gör mig illamående. Bilder av döda apor.... Spärra in de sexualgalningar som gör sådan här konst: säger Janne Westin som bor nära Edsviks Konst och Kultur.”⁸⁷

⁸⁴ Sanna Björling, ”Det väsnas på Liljevalchs”, Dagens Nyheter, 070125

⁸⁵ Ricardo Donoso, i samtal med författaren, 0912122

⁸⁶ Karin Svensson, *Svenska Dagbladet*, 070328

⁸⁷ Janne Westin, ”Sex med djur-är det konst?”, *Aftonbladet*, 980627

Som jag tidigare redovisat skriver konstkritikerna i riksmidia inte om Edsvik under de första åren med Donoso. Det är ett sätt att markera vad Donoso har för position på konstfältet.

Jessica Kempe:

Utställningen *Svenskt samtidsmåleri* med måleri av Peter Dahl och 25 andra svenska målare. Nutida och traditionellt snarare, av alla sorter och kvaliteter, tätt uppradade utefter väggarna.⁸⁸

Kritiken kan tolkas som en kritik mot att Ricardo Donoso slarvar med konstbegrepp (samtidsmåleri) eller kanske t.o.m. antyder att Donoso är okunnig om innebörden i begreppet samtidskonst. Detta är en mycket kraftig markering på *konstfältet*.

Sommaren 2009 startade ett stort kulturbråk i samband med den norska samtidsutställningen "Figurationer - Realism och romantik i norsk samtidskonst ". Utställningen bestod av målningar i realistisk stil utförda av Odd Nerdrum och några av hans lärjungar. Till utställningen gav förlaget *Access* ut en bok där man kritiserade den gängse synen på modernismen och postmodernismen.⁸⁹ Eva Ström i *Sydsvenskan* drog igång debatten:

Johan Lundberg och Christopher Rådlund är i sin bok "Figurationer" kritiska till modernismen och vill plädera för en föreställande konst i traditionella genrer. Den uppenbara svagheten i boken är att man överhuvudtaget inte vidgår 30-talets nazikonst som gav uttryck för likartad ambition och estetik. När jag vandrar genom Edsviks salar är det oundvikligt att inte associera till den exposition av godkänd konst naziregimen arrangerade i München 1937 samtidigt med utställningen "Entartete Kunst", där modernistiska verk fördömdes.⁹⁰

Ulrika Stahre i *Aftonbladet* ifrågasatte den analys Lundberg och Rådlund har om den klassiska konstens plats inom konsten. "Konstvärlden blir på denna utställning en krigsskådeplats där det klassiska sägs ha ett självklart värde medan det modernistiska eller postmodernistiska påstås dominera utan skäl."⁹¹ Ulrika Stahre om Edsvik konsthall:

Det fanns en tid runt slutet av 1990-talet, då Edsviks konsthall var en intressant plats att besöka. Den hade en tydlig identitet: internationell samtidskonst, debatterande utställningar. Sedan fick Sollentuna kommun nog av obegripligheterna och satsade på en sorts lokal inriktning som inte varit särskilt fruktbar. Den nuvarande självbilden är vacklande. Utställningen *Figurationer* är ett tydligt exempel: ideologiskt

⁸⁸ Jessica Kempe, "Samtidigt i Edsberg, sida vid sida dränker tavlorna varandra", *Dagens Nyheter*, 080823

⁸⁹ Johan Lundberg och Christopher Rådlund, *Figurationer*, Stockholm, 2009

⁹⁰ Eva Ström, "Måleri med bruna toner", *Sydsvenskan*, Malmö, 090731

⁹¹ Ulrika Stahre, "Den sköna chimären", *Aftonbladet*, 090714

tydlig men svajig i sin uppbyggnad. En utställning om föreställande måleri vars sammanhållande kitt är en premodernistisk agenda – som ändå inte hänger ihop så väl som man kunnat önska.⁹²

Donoso kritiserar konstkritikerna i en pressrelease:

Jag har arbetat med konst och kultur under 2 olika diktaturer (Pinochet Chile och senare under Ceausescu i Rumänien) och har därmed kunnat se hur censuren styrt kulturklimatet oavsett om det rört höger- eller vänsterdiktatur. Jag tar alltså inte den öppenhet och pressfrihet som vi har i vårt land för given utan något vi hela tiden måste värna om och använda oss av. Även i ett öppet land går det att spåra vissa ”sanningar” om vad som är god konst och därmed dess motsats. Ibland kan man få uppfattningen om att när allt kommer det omkring så är det en ganska snäv krets som i mer eller mindre hög grad sitter inne med makten att göra dessa bedömningar..... Ulrica Stahre (Aftonbladet 14/7 menar att Edsvik konsthall satsat på ”en sorts lokal inriktning som inte varit särskilt fruktbar”. Frågan är förstås vad Stahre lägger i begreppet ”fruktbar”. Just nu befinner vi oss i en period där de flesta kommuner dragit ned på kulturell verksamhet. Mitt i detta tillstånd blommar vår kommuns kulturliv och Edsvik konsthall som bäst. Edsvik konsthall har de senaste 3 åren femdubblat antalet besökare.....jag är säker på att vår publik även i framtiden ser vår verksamhet som fruktbar.⁹³

Jessica Kempe, som sägs ha ett horn i sidan på Ricardo Donoso, skrev först en artikel om utställningen *Figurationer* i Helsingborg under rubriken ”Kitsch”. Under utställningsperioden på Edsvik går Kempe in i debatten och kritiserar Johan Lundberg och Christopher Rådlund. Kempe deltar också i paneldebatten på Edsvik konsthall i september. Av några debattörer får hon personifiera ”den elitistiska konsteliten”.

Några dagar senare gör Göran Hägglund(kds), med sjunkande väljarstöd, ett angrepp på kulturetablissemangen i Stockholm och deras inställning till ”vanligt folk”.

Sveriges radikala elit har kommit att bli den nya överheten. De som under flagg av att företräda minsta lilla påfunna rättviseanspråk har satt upp ett formidabelt minfält av ideologiska teorier, där konstruktioner, kategorier och förtryckarstrukturer ligger om vartannat. Den ena idén mer akademiskt tillskruvad än den andra och allt med udden ytterst riktad mot vanligt folks sätt att vara. Den som exempelvis råkar gilla tavlor som föreställer något bör till exempel göra avbön direkt; då har man nämligen nazistiska böjelser, har det meddelats från flera håll i sommarens kulturdebatt.⁹⁴

Jag menar att Hägglund visade okunnighet om hur den institutionella konstteorin fungerar och politikens roll på konstfältet.

⁹² Stahre, 090714

⁹³ Ricardo Donoso, konstnärlig ledare Edsviks Konsthall, pressrelease, Sollentuna, september 2009

⁹⁴ Göran Hägglund, kd, www.DN.debat.se, 090917

Utställningen *Figurationer* fick stor uppmärksamhet och publiken strömmade till Edsvik Konsthall och Donoso räknade med totalt ca 50 000 besökare under 2009.

JÄMFÖRELSE AV FRIDHS OCH DONOSOS POSITIONER

Fridh och Donoso har delvis agerat på olika fält, trots till synes samma arbetsuppgift. Båda har verkat inom den svenska förvaltningsmodellen med ”armlängds avstånd” mellan politiker och verksamhet. Men politikerna agerar till slut alltid som opinionen och ekonomin kräver.

Fridh drev konsthallen som anställd konstnärlig ledare och rapporterade till styrelsen vid Edsvik Konst och Kultur med driftbidrag främst från Sollentuna kommun. Med sin breda bakgrund som administratör, utredare och konstnärlig ledare åt statliga och kommunala institutioner, agerade Fridh effektivt med hjälp av de offentliga politiska och tjänstemannasystemen samt genom sitt nätverk. Donoso har agerat som egen företagare med ett brett tjänsteutbud till den konst- och kulturintresserade allmänheten. Hans position som entreprenör har alltmer kommit att ligga helt rätt i tiden med ”outsourcing”, konkurrensutsättning och ”privata aktörer” av verksamheter. Entreprenören har blivit en hjälte och entreprenörskapet något som lyfts fram som föredöme även i kultursammanhang. Att Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth invigde utställningen *Terracotta Voman* och Edsvik Väst 2009 var säkert ingen tillfällighet.

Alliansdiskursen har fått allt större betydelse.⁹⁵ *Alliansdiskursen* kommer ur den antropologiska diskursen men innebär att den politiskt administrativa regleringen inte är det redskap som kan tillgodose individen med preferenser och livsstilar. I stället finns privata och offentliga aktörer, professionella konstnärliga utövare, kulturproducenter samt kulturförmedlare i föränderliga nätverk som skapar ett utbud som individer med eget aktivt val kan ta del av. Johannisson menar att ”För att uppnå det bästa - vilket inom den kommunala organisationen tenderar att i enlighet med New Public Management(NPM) identifieras med de mest kostnadseffektiva - resultaten måste därför olika aktörer, vilka företräder olika målsättningar förankrade i olika berättigandegemenskaper, ingå allianser med varandra. Dessa allianser knyts nära till den konkreta geografiska plats där allianserna utspelar sig.”⁹⁶

---

⁹⁵ Johannisson, 2006

⁹⁶ Johannisson, 2006 sid 215

Fridhs arbetssätt, under 1990-talet, då hon gjorde utredningen om konsthallen och därefter utvecklade den, var troligen det riktiga under den tidsperioden. Donosos arbetsmodell kom att stämma bättre med de värderingar och den kulturpolitik som blivit gällande efter millennieskiftet.

Donosos konflikter med konstkritikerna kan kanske ses i ljuset av att dagstidningarna inte längre spelar samma roll som uttolkare i samhället efter att internetanvändningen ökat. I artikel nyligen så ifrågasattes dagstidningarnas ledarsidor och kanske kommer också kultursidornas position att mer ifrågasättas. Kanske handlar det om förändring av den institutionella konstteorin där konsthallar och gallerier positionerar sig starkare på bekostnad av konstkritikerna i dagspressen. Om konstkritikernas kvalitetsstämpel endast sätts på samtidskonst så får andra aktörer som t.ex. bloggare ett större inflyttande.

SLUTSATSER

Mitt syfte har varit att studera utveckling kring Edsvik konsthall och särskilt utforska kommunens kulturdiskurser, studera de fältkonflikter som utspelats samt hur konstnärlig ledare valts och vilken betydelse det fått.

Maria Fridhs koncept, att skapa ett nytt Louisiana med internationell samtidskonst i Sollentuna, blev tyvärr bara en dröm, trots stödjande konstkritiker och konstelit. Med en alltför liten målgrupp och med ett för klen kommunalt bidrag kom verkligheten ifatt när politikerna skulle stå till svars inför väljarna. Den lokala förankringen hade blivit för svag.

Ricardo Donosos koncept, med utställningar med kända svenska konstnärer, internationella utställningar, amatörer som ställer ut på konstsalonger, konstskolekurser, volontärer som trivs med att arbeta som konsthallsvärdar, restaurang och marknader har blivit en publiksuccé och har fått kommunledningens stöd. Kommunens kostnader är acceptabla och förutsägbara. Sollentuna kommun har efter några års estetisk kulturdiskurs för Edsvik konsthall accepterat en välfärdsdiskurs i entreprenöriell förpackning.

Kommunens vaghet i formulering om konsthallens inriktning har gjort det svårt att fastställa någon användbar operativ målformulering för Edsvik. Och vagheten kvarstår.⁹⁷

---

⁹⁷ Kjell Lauri, Kultur och fritidsnämndens årsredovisning 2008, Sollentuna, 2008

Många aktörer har agerat på konstfältet på Stallbacken och många har varit med under hela perioden. Beroende av internet och genom förändringar i den offentliga sektorns roll kommer nya aktörer att ta plats på fältet. En bredare definition på vad som är bra konst påverkar också.

Donosos utbud har lockat många besökare men potential finns för ännu fler. Kjell Lauri, chef för kultur och fritidsförvaltningen skriver 2009: ”Innevånarna är generell sett nöjda med utbudet i kommunen.... En typ av anläggning som många aldrig besöker men har ett stort intresse för är konsthallar. En bra chans för Edsvik att kunna få ännu fler besökare.”⁹⁸

Kanske är Edsvik inte framme vid målet trots allt, kanske kommer kommunledningen att driva på ytterligare för att ytterligare öka antalet besökare.

SAMMANFATTNING

Mitt syfte var att undersöka hur tillsättandet av konsthallschef har påverkat Edsviks konsthall. Jag har också studerat hur kommunens kulturdiskurs kommit att ändras över tiden och dessutom analyserat olika aktörer haft för betydelse för konsthallen tillblivelse och inriktning. Min metod har varit att göra intervjuer, studera tidningsartiklar och dokument i Sollentunas kommunarkiv.

Jag visade att det var kvalitetsdiskursen och välfärdsdiskursen som främst påverkat inriktningen. Vaghet från kommunledning om konsthallens syfte har jag konstaterat.

Jag har visat att konsthallscheferna Maria Fridh och Ricardo Donoso med sina olika habitus och socialt kapital kommit i olika typer av strider på konstfältet. Jag har använt Pierre Bourdieus begreppsapparat i denna analys av konstfältet.

---

⁹⁸ Kjell Lauri och Daniel Glimvert, Kultur och fritidsnämnden, Dnr 2008/91 KFN.500 ,Sollentuna, 2009

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Bourdieu Pierre, *Konstens regler*, Stockholm, 2000. Översättning Johan Stierna.

Broady Donald, Albertsen Niels, *Kulturens fält*, Göteborg, 1998.

Broady Donald, Inledning: en verktygslåda för studier av fält, PDF-versionen ur *Kulturens fält* (red. D Broady) 1998 Göteborg, PDF-version 1998-09-11, med tillstånd från Bokförlaget Daidalos publicerad på URL <http://www.skeptron.ilu.uu.se/broadly/sec/p-kuf98.pdf> Hämtad: 091115

Ericson Deborah, *The Stockholm Art World*, Stockholm, 1998.

Framtidens kultur, ”Redovisade projekt 2001”, <http://www.framtidenskultur.se/redov01.htm>
Hämtad: 091123

Fridh, Maria & Hoogland, Rikard, ”Förnyelse är möjligt. En slutrapport från Stiftelsen framtidens kulturs programområde Förnyelse av kulturinstitutioner”, Stockholm, 2000.

Fridh Maria, *Offside/Inside*, Baltic Art Center, seminarium, Visby, 2004.
www.balticartcenter.com/docs/sve/symposium/fridh.pdf Hämtad: 091127

Fridh Maria, ”Förnyelse av kulturverksamhet”, Åbo 2005, www.sjovagar.org Hämtad: 091123

Johannisson Jenny, *Det lokala möter världen, kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*, Göteborg, 2006.

Lindquist Katja, ”Public Governance of arts organizations in Sweden. Strategic implications”, *International Journal of Cultural Policy*, vol 13, no 3, 2007,
<http://www2.sa.unibo.it/seminari/Papers/20080221%20Lindqvist.pdf> Hämtad: 091123

Lundberg Johan och Rådlund Christopher, *Figurationer*, Stockholm, 2009.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>

Regionplane och trafikkontoret, *Socialt kapital i regional utvecklingsplanering*, rapport 14:2008 www.rtk.sll.se/Publikationer/Underlag-till-RUFS-2010/ Stockholm, 2008.
Hämtad: 091215

Svensson Anna, *Upptäck Karlstads skulpturer, tredje omarbetade upplagan*, Karlstad, 2006.

Artiklar från tidningar och tidskrifter

Allerholm Milou, ”Lysande, inte strålande”, *Expressen*, 970304

Bengtsson Petter, ”Följ med till Edsvik”, *Botema 4-2001*, 2001

Björling Sanna, ”Det väsnas på Liljevalchs”, *Dagens Nyheter*, 070125

Bydler Charlotte, ”Ande och buskis”, *Aftonbladet*, 000906

Djurberg Sara, ”Konsthall öppnar på nytt”, *Mitti i Sollentuna*, 040914

Fridh Maria, ”Förnyelse inom kulturlivet”, www.sjohus.se Hämtad: 091203

Holstad Peter, ”Kris på Edsvik”, *Sollentuna Journalen på webben*, nr 8 2001, <http://www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2001/nr8-01/journalen8-01.htm> Hämtad: 091214

Holstad Peter, ”Nyinvigning av Edsviks konsthall”, *Sollentuna Journalen på webben*, nr 1:2005, <http://www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2005/nr1-05/nyinvigning.htm> Hämtad: 091203

Peter Holstad, ”Det händer mycket på Edsvik konsthall i sommar”, *Sollentuna Journalen på webben*, nr 4:2005, www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2005/nr4-05/first.htm [090105](http://www.sollentunajournalen.se/lokalt/journalen/2005/nr4-05/first.htm) Hämtad: 0912012

Hägglund Göran,(kd), www.DN.debatt.se, 200917, www.dn.se/.../debatt/sveriges-radikala-elit-har-blivit-den-nya-overheten-1.954221Hämtad: Hämtad: 091201

Kempe Jessica, ”Förpuppning och minnen- möten mellan konstformer vid Edsviken”, *Dagens Nyheter*, 961005

Kempe Jessica, ”Samtidigt i Edsberg, sida vid sida dränker tavlorna varandra”, *Dagens Nyheter*, 080823

Lagerkcrantz Anita, ”Längtan efter total förening dör aldrig”, http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/artikel_1482229.svd, 080723. Hämtad: 091112

Lindström Lars G. *Stallbladet*, nr 1, 2005, Sollentuna, Stallbackens Vänners arkiv

Lindström Lars G. *Stallbladet nr1-2000*, Sollentuna, Stallbackens Vänners arkiv

Leonardz Jenny, ”Chef och personal på Edsviks konsthall sägs upp”, *Svenska Dagbladet*, 020111 Hämtad: 091122

Moderaterna Sollentuna, *Politisk plattform 2002-2006*, Sollentuna, 030909 reviderat 040510
www.sollentuna.se/lokalt/organisation/polplatt.htm, Hämtad: 091210

Moderaterna i Sollentuna, *Idéer om Stallbackens utveckling*,
http://www2.moderaterna.net/sollentuna/kategoritext_visa.asp?mainid=20&id=1752&arkiv=v isaarkiv, Hämtad: 090105

Persson Ann, Lindqvist Jonas, *Det blåser snåla vindar i Tensta*, Dagens Nyheter, 031115

Skarin Anders, *Tyck till*, Mitt i Sollentuna, 041005

Svanell Adam, "Måleriet tar plats", *Svenska Dagbladet*, Svenska Dagbladet, 080617

http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_1376523.svd, Hämtad: 091112

Stahre Ulrika, "Den sköna chimären", *Aftonbladet*, 090714

Ström Eva, "Rouault fick färgerna att glöda", *Svenska Dagbladet*, 050409

Ström Eva, "Måleri med bruna toner", *Sydsvenskan*, Malmö, 090731

Tarschys Rebecka, "När korna flyttar ut flyttar konsten in", *Dagens Nyheter*, 960927

Vinterhed Kerstin, "Lena Lervik", *Dagens Nyheter*, 080120

Wallin Ulf, "Sex med djur-är det konst?", *Aftonbladet*, 980627

OTRYCKTA KÄLLOR

Uppsatser

Englund, Karin, *Eldsjälar, svartfötter och byråkrater*, C-uppsats, Konstvetenskapliga Inst. Södertörns Högskola, HT 2004.

Fläder Lena, *Utställningsstrategier i förort, Edsviks konsthall*, B-uppsats, Konstvetenskapliga Inst., Stockholms Universitet, VT 2003.

Holm Cecilia, Linden Maria, *Culture Management*, C-uppsats, Företagsekonomiska Inst. Södertörns Högskola, VT 2005.

Örtengren Åsa, *Konsten att prestera- och mäta prestationer i konsthallar*, C-uppsats, Företagsekonomiska Inst., Lund, VT 2009.

Arkiv

Donoso Ricardo, pressrelease september 2009, Edsvik Konsthalls arkiv, Sollentuna

Kommunbeslut och utredningar för EDS WIJK, Edsvik Konst och Kultur och Edsvik Konsthall. Diariefört i Edsvikpärmarna i Sollentuna kommunarkiv.

Program och utställningskataloger för Edsvik Konst och Kultur och Edsvik Konsthall. Arkiverat i Edsvikpärmarna i Sollentuna kommunarkiv respektive Edsvik konsthall.

von Essen Wilhelm, *Om Sällskapet Fenix*, Sollentuna, odaterat blad, Stallbackens Vänners arkiv

von Essen Wilhelm, *Pressmeddelande från Fenix*, Sollentuna, 040819 Stallbackens Vänners arkiv

Lauri Kjell, Kultur och fritidsnämndens årsredovisning 2008, Sollentuna, 2008
Lauri Kjell och Daniel Glimvert, Kultur och fritidsnämnden, Dnr 2008/91 KFN.500
,Sollentuna, 2009 Hämtad: 091127

Intervjuer

Donoso Ricardo, intervju med författaren, Sollentuna, 050520, 091211

Kennedy Britta, intervju med författaren, Sollentuna, 040226

Rundqvist Jelena, intervju med författaren, 040610

von Essen Anna, intervju med författaren, Sollentuna, 050520

Anonymiserade intervjuer med personal, lärare och besökare på Edsvik Konsthall, Sollentuna 2004-2009

Bildlista

Bild 1 *Utsikt över Edsviken*, målning av Johan Christoffer Boklund, 1865. Foto: Holger Ellaard, 2008

Bild 2 *Sällskapet Fenix har möte på Edsvik*, 2004. Fotograf: okänd. Källa: Stallbackens Väänner